

УДК 336.77

JEL Classification: G 21

*Олена Андрєєва, к.е.н., доцент
(доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Державний університет інфраструктури та технологій)*

ЕВОЛЮЦІЯ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЇХ РОЗВИТКУ

Еволюційний шлях банківських систем умовно розрізняють на чотири періоди: перший – Храмний період, коли тільки зароджується банківська справа, а роль кредитних установ беруть на себе храми Вавилонії, а з часом і храми античної Греції та Риму. В римському періоді у розвитку банківської системи намітилася спеціалізація банківської справи, про що свідчить поділ банкірів на менсарії, що займалися обміном монет і аргентарії, що займалися депозитними, кредитними операціями та операціями по переведенню грошей.

В другий період - розвиток банківських систем співпадає з епохою середньовіччя і пов'язаний з виникненням спеціалізованих фінансових установ, які почали займатися одночасно розрахунковими, депозитними і кредитними операціями як організація. Відродження фінансової активності та активізація торгівлі – основні фактори, що сприяли розвитку банківської справи у період середньовіччя. У XVI-XVII ст. почали з'являтися прообрази перших Центральних банків, створених за ініціативою держави задля зниження ризиків банківської діяльності та сприяння торгівлі.

В третій період - розвиток банківських систем пов'язують з виникненням Банку Англії у 1694 році, а характерними ознаками цього періоду є розвиток промислового виробництва, збільшення обсягів кредитування та грошових розрахунків, в тому числі безготівкових на постійній основі. Значного поширення і диференціації в банківській практиці набувають депозитні операції, операції з цінними паперами та емісійні операції.

Четвертий період еволюції банківських систем співпадає з початком XIX ст., коли практично в кожній країні починають працювати Центральні банки, які монопольно виконують функцію емісії банкнот. Для банківських систем того періоду вже характерна спеціалізація банків, а також утворення банківських монополій та концентрація капіталу. Цей період співпадає з епохою розвитку науково-технічного прогресу, в процесі якого кардинально змінюється роль банківського сектору. Удосконалення клієнтського обслуговування, зниження ризиків в діяльності, нові прийоми банківського менеджменту стали орієнтирами для банківських систем в цьому періоді. Саме в цей період в практику банківської діяльності прийшли міжнародні стандарти.

Сприйняття еволюційного розвитку банківських систем з урахування факторів що відбуваються в світі можуть закласти основу при розробці довгострокової стратегії банківської діяльності.

Ключові слова: банк, банківська система, банківська справа, банківські операції, спеціалізація банків, Центральний банк, еволюція.

Постановка проблеми. Низка змін у діяльності банків, що відбувалися впродовж останніх десятиліть, призвела до поступової зміни характеристик та тенденцій в розвитку

© Андрєєва О.В., 2025

банківських систем. Відбулася трансформація ролі центральних і комерційних банків в економічних системах різних країн, змінилася структура банківських систем, що відповідає логіці їх розвитку. Все це викликає необхідність звернутися до аналізу еволюції банківських систем в контексті її періодизації та з урахуванням факторів впливу на розвиток і формування типів банківських систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження еволюції банківських систем і аналіз сучасних тенденцій в діяльності банківських установ були предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Питання періодизації в розвитку банківських систем та аналіз факторів що впливали на тип побудови банківських систем ми знаходимо в працях таких вчених як С.Г. Арбузов [1], В.І. Міщенко [1], Т. Б. Стечишин [2], Б. Л. Луців [2], І. Г. Скоморович [7], С.К. Реверчук [7], А.М. Мороз, М.І. Савлук та багато інших. Проте, дослідження еволюційного шляху банківських систем з урахування чинників, що сприяли періодизації їх розвитку, можуть стати основою при розробці довгострокової стратегії діяльності банківських установ.

Метою статті є дослідження періодизація в розвитку банківських систем та висвітлення факторів, що впливали на тип побудови банківських систем, а також проведення аналізу змін в характеристиках і тенденціях розвитку банківських систем на шляху їх еволюції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система в перекладі з давно грецької (*συστήμα*), це «сполучення», «ціле», «з'єднання», це множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою і мають мету. Банківська енциклопедія дає наступне тлумачення банківської системи: Банківська система (Banking System) – сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів у їх взаємозв'язку, які діють у тій чи іншій країні в певний історичний період; складова кредитної системи. Виникає банківська система не внаслідок механічного поєднання окремих банків, а базується на заздалегідь виробленій концепції, в межах якої відводиться певне місце кожному виду банків і кожному окремому банку [1].

Історія розвитку банківських систем свідчить про періодизацію у їх розвитку. Зародження, розвиток банківської діяльності та формування банківських систем можна поділити на чотири основних етапи: I етап – від античності до виникнення Венеціанського банку; II етап – з 1157 року до заснування Англійського банку в 1694 році; III етап – з 1694 року до кінця XVIII ст.; IV етап – з початку XIX ст. до теперішнього часу [2].

Перший етап – зародження банківських систем і виникнення перших банківських операцій. Це храмовий період, що розпочинається між VI і V ст. до н.е., коли банківські операції по зберіганню і кредитуванню виконували храми Вавилонії. Храми склали центр економічного життя Вавилонського царства, а розвиток банківської справи було пов'язано із землеробством, рабовласництвом і торгівлею. Розвиток товарного виробництва того періоду послужив потужним фактором до формування накопичень, а революційний перехід до абстрактних письмових знаків і цифр створив можливість для обліку і аналізу накопичень при їх зберіганні у спеціалізованих кредитних установах. Крім того, поява великих міст також сприяла розвитку банківської справи. Перший мегаполіс Вавилонії Урук сформувався в середині IV ст. до н.е. і налічував до 6 тис осіб населення, а на початку III тисячоліття до н.е. чисельність його населення вже досягала 40 тис осіб [3].

Виготовлення бронзи та кольорової кераміки, ведення монументального будівництва культових споруд і торговельні операції – всі ці типові ремесла та заняття потребували значних кредитних надходжень, отже, сприяли розвитку банківської справи та формуванню банківської системи. Про розвиток банківської справи періоду Вавилонського царства свідчить кодекс законів Хамурапі (1750 р до н.е.), де згадуються умови кредитування - з 282 статей законі царя Хамурапі 15 були присвячені правилам ведення банківської справи [4]. Також, в цей період відбулося поступове виокремлення депозитних операцій. Первинні депозитні операції – це операції по збереженню грошей в храмі, за що власник повинен був

сплачувати частину своїх накопичень, а термін «депозит» відповідав власному значенню. С часом, депозитні операції змінили своє економічне значення – депозити почали використовувалися як інструменти для залучення грошей з метою їх подальшого розміщення при кредитуванні, але традиція зберігати гроші в храмах продовжувалася ще довгі часи та була характерною рисою розвитку банківських систем античної Греції і Риму.

Античність супроводжується розквітом банківської діяльності, а потужним фактором для цього була торгівля, в тому числі міжнародна, що викликало необхідність експертизи та обміну монет, які мали як державне так і приватне карбування. В кожному грецькому місті-полісі працювали трапезити (τράπεζα – стіл, тобто людина за столом), проводячи з грошима обмінні та експертні, депозитні та кредитні операції [5].

Поступово діяльність трапезитів розширювалася операціями по збереженню грошей, проведенням розрахункових операцій, кредитуванням, переводом грошей в інші міста. При збереженні грошей використовували горщики з позначкою про суму вкладу, джерело та дату надходження, тобто грецька система ведення депозитних операцій використовувала прообраз інвентарних номерів.

Кредитували трапезити під великі відсотки: «Відсотки бралися дуже великі й зиск трапезитів був значним. Сальмазій свідчить, що зазвичай стягувалися в Афінах 16 2/3 %, а згідно з Беком, навіть близько 18 %. Найнижчий відомий нам відсоток був 10, а найвищий – 36» [5].

Досліджуючи історію банківництва античної Греції П'єтро Рота писав: «людина, яка присвятила себе заняттю мінйяли, легко досягала (як і досі нерідко досягає) суспільної ваги, довіри й багатства. Він міг і може згодом піднятися на вищий щабель і стати охоронцем і розпорядником чужих грошей. З мінйяли він міг (як і нині нерідко може) зробитись банкіром. Це головна основа історії походження банків у Греції, у Римі і у пізніших європейських народів. Трапезити, або банкіри, про яких згадують Ізократ і Демосфен, були переважно людьми нижчих верств, іноземці, привезені в Афіни раби. Після тривалої наполегливої праці вони, зрештою, досягали свободи» [5].

Розвиток банківської справи Греції вплинув на появу і розвиток банків у Єгипті у II ст. н.е., коли там панувала грецька династія Птолемеїв. Банківська система античного Єгипту складалася з державних і приватних банків, що спеціалізувалися на зернових депозитах.

Завдяки розвитку банківської справи античної Греції були закладені і економічні основи іпотеки. Норми і правила іпотеки, сформульовані давньогрецькими політиками ще у V – IV ст. до н.е., знайшли своє відображення у римському праві II ст. н.е.

Слід зазначити, що в римському періоді розвитку банківської системи намітилася спеціалізація банківської справи, про що свідчить поділ банкірів на менсарії (mensarii), що займалися обміном монет і аргентарії (argentarii), що займалися депозитними, кредитними операціями та операціями по переведенню грошей. До структури банківської системи античного Риму можна віднести його монетний двір, який був розташований в храмі Юнони Монети і де не тільки збереглися, а і карбувалися гроші, та Ерарій – державна скарбниця і архів, де концентрувалася данина, яка збиралася з провінцій Римської імперії [6].

Падіння Риму знаменувало припинення розвитку банківської справи і банківських систем в Європі, а її відродження почалося вже після хрестових походів.

Другий етап розвитку банківських систем співпадає з епохою середньовіччя і пов'язаний з виникненням спеціалізованих фінансових установ, які почали займатися одночасно розрахунковими, депозитними і кредитними операціями як організація. Так, у Генуї в 1147-1148 рр. почало працювати товариство, до функцій якого належало збір податків для ведення війни, погашення позик, прийом вкладів від приватних осіб. Поява таких товариств-прообразів сучасних банків, це ознака, що еволюція банківської системи перейшла до наступного, другого етапу розвитку, про масштаб якого свідчить вихід у XIII-XIV ст. перших посібників з бухгалтерського обліку і банківської справи. Розвитку банківської справи в

Італії сприяло її географічне положення – на перехресті торгівельних путей між Європою і Азією.

Вважається, що слово «банк» походить від італійського слова banco – стіл, на якому середньовічні міняйли, які були представниками грошового капіталу, розкладали свої монети в торбини і горщики. Міняйли приймали грошові вклади від купців і спеціалізувалися на обміні грошей різних міст і країн. З часом міняйли стали надавати гроші в кредит та отримували за це відсотки, що фактично й означало їх перетворення на банкірів. Перший банк, у сучасному його розумінні, виник в Італії в 1407 році (Banka di San Giorgio) [1].

Відродження фінансової активності та активізація торгівлі – основні фактори, що сприяли розвитку банківської справи у період середньовіччя. Не можна не згадати про фінансування хрестових походів, що відбувалося в період між XII-XIII ст., та сприяло розвитку банківництва. Поступово, для мінімізації операцій з готівковими грошима, банкіри переходять до гіго-обороту, що суттєво спрощує клієнтські розрахунки, сприяє довговічності монет, мінімізує затрати на експертизу грошей. Крім того, банкіри в розрахунках починають використовувати векселі, що виникають в Італії у XII-XIII ст. внаслідок розвитку міжнародної торгівлі. Широкому застосуванню в торгівельних операціях векселів сприяли обмеження на кредитування під відсоток, що містилися в канонічних церковних статутах середньовічної Європи. Поширенню вексельних операцій сприяло і проведення в XIII-XVI ст. на постійній основі вексельних ярмарок в Шампані, Антверпені, Ліоні. Збільшення обсягів вексельних операцій призвело до законодавчого закріплення звичаїв ділового обороту – у 1569 році в місті Болонья був прийнятий перший вексельний статут [1].

У XVI-XVII ст. почали формуватися передумови для спеціалізації банків і з'явилися прообрази перших Центральних банків створених за ініціативою держави задля зниження ризиків банківської діяльності та сприяння торгівлі, у тому числі міжнародної.

Третій період розвитку банківських систем традиційно пов'язують з виникненням Банку Англії (Bank of England) у 1694 році. Характерними ознаками цього періоду є розвиток промислового виробництва, збільшення обсягів кредитування та грошових розрахунків, у тому числі безготівкових на постійній основі, формування мануфактурного капіталізму. Значного поширення і диференціації набувають депозитні операції та операції з цінними паперами. Помітною ознакою третього періоду в еволюції банківських систем є проведення банками емісійних операцій, які найчастіше проводилися в межах ліцензії, отриманої від держави та в межах встановленого розміру емісії. Приватний шведський банк Stockholm's Banco (1657-1667рр.) у 1666 році першим почав друкувати банкноти номіналом 100 талерів.

Функцію централізації грошей на третьому етапі розвитку почали виконувати перші Центральні банки, серед яких слід згадати найстаріший Центральний банк – Центральний банк Швеції (Sveriges Riksbank) 1668 р.

Виникнення у XVII-XVIII ст. спеціалізованих банків: Королівський банк Шотландії у 1695 році, Банк Британської компанії для торгівлі полотном у 1706 році, Віденський банк у 1703 році, Берлінський королівський земний і жиробанк у 1765 році, Пруський банк для морської торгівлі у 1767 році, Паризька облікова каса у 1780 році, Королівський банк Нюрнбергу у 1780 році – це також ознака третього етапу еволюції банківських систем.

Наступний, четвертий період еволюції банківських систем співпадає з початком XIX ст., коли практично в кожній країні починають працювати Центральні банки, які монопольно виконують функцію емісії банкнот. Так, Центральний Банк Франції (Banque de France) починає працювати з 1800 року, Австро-угорський банк (Oesterreichisch-ungarische Bank) з 1816 року, Центральний банк Російської імперії з 1860 року, Центральний банк Японії (Bank of Japan) з 1882 року, Центральний банк Італії (Banca d'Italia) з 1893 року, Центральний банк Швейцарії (Swiss National Bank) з 1905 року, Федеральна резервна система США (Federal Reserve System) з 1913 року. На початку XX ст. Центральні банки функціонували у 18 країнах.

Центральні банки отримали можливість не тільки емітувати банкноти, а і контролювати безготівковий оборот, сферу кредитування, а з часом і контролювати діяльність спеціалізованих комерційних банків. Для банківських систем того періоду вже характерно спеціалізація банків, а також утворення банківських монополій та концентрація капіталу. Почали працювати спеціалізовані банки з клієнтською і функціональною спеціалізацією – іпотечні, народні, селянські поземельні, дворянські земельні, ремісничі.

Історія створення і розвитку банківської системи на землях України, що знаходилися під владою російської імперії, починається зі створення у 1860 році Державного банку імперії та відкриття його контор у Києві, Харкові, Одесі та філії у Полтаві. Відповідно до статуту Держбанку його завданням було: «полегшення грошових оборотів, сприяння, за допомогою короткострокового кредиту, вітчизняній торгівлі, промисловості й сільському господарству, а також зміцнення грошової кредитної системи». З другої половини XIX ст. в Україні починають активно працювати приватні комерційні банки, а також поширення набули міські банки, що працювали під контролем міських дум. В Україні в кінці XIX - початку XX ст. активно розвивається іпотечне кредитування – працювали сім спеціалізованих іпотечних банків, в Києві та інших великих містах запрацювали відділення Селянського поземельного і Державного дворянського земельного, які було створені одночасно з Державним банком, а також велика кількість кредитних і ощадно-позикових товариств.

За часів незалежності 1918-1921 р.р. були спроби зробити самостійну банківську систему, але військові дії і політична турбулентність тих часів стали на заваді. За часів перебування у складі Радянського Союзу однорівнева банківська система країни складалася з Державного банку СРСР і галузевих банків. Створення національної банківської системи за прикладом ліпших світових систем розпочалася після здобуття Україною незалежності у 1991 році.

Четвертий період розвитку банківських систем співпадає з епохою науково-технічного прогресу, в процесі якого кардинально змінюється роль банківського сектору. Технологічні революції у галузі програмування, створення глобальної інформаційної мережі відкрили для банків безмежні можливості для оновлення та розширення асортименту послуг і для обслуговування клієнтів максимально швидко, ефективно і з мінімальними затратами.

Удосконалення клієнтського обслуговування та «завоювання» нових ринків, зниження ризиків у діяльності, нові прийоми банківського менеджменту, застосування маркетинг-менеджменту стали орієнтирами для банківських систем в цьому періоді розвитку.

Одночасно посилюється вплив Центральних банків, а в практику банківської діяльності прийшли міжнародні стандарти. Базельський Комітет з питань банківського нагляду (Basel Committee on Banking Supervision) створений у 1974 році при Банку міжнародних розрахунків, почав впроваджувати у банківську діяльність високі та єдині стандарти [1].

Рекомендації Базельського комітету використовують Центральні банки країн при розробці обов'язкових для виконання комерційними банками економічних нормативів діяльності, а також в процесі організації банківського нагляду.

Періодизація в розвитку банківських систем та головні характеристики періодів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Періоди в розвитку банківських систем

Періоди	Характеристики періоду	Чинники, що сприяли розвитку банківської справи
1	2	3
I період VI і V ст. до н.е – XII ст. н.е	Зародження банківської справи та початок формування банківських систем.	Перехід до товарного виробництва, розвиток торгівлі, в тому числі міжнародної, позитивні демографічні

1	2	3
	Квазібанкінг VI ст. до н.е. Храмовий період в розвитку банківської справи. Меняйли античної Греції – прототипи сучасних банкірів. Формування античного банківського законодавства та права.	зміни, урбанізація, будівництво культових споруд і інфраструктури, ведення війн і проведення воєнно-морські експедиції.
II період XII – XVI ст.	Виникнення першої спеціалізованою фінансової установи – банку. Поява giro-обороту в діяльності банків та активізація безготівкових розрахунків. Розрахунки цінними паперами.	Відродження фінансової активності та активізація торгівлі. Збільшення обсягів грошового обороту. Фінансування хрестових походів. Початок Великих географічних відкриттів.
III період XVII – XVIII ст.	Виникнення Банку Англії (Bank of England) у 1694 році. Поширення і диференціація банківських депозитних операції, операцій з цінними паперами, емісійних операції. Поява Центральних банків. Перехід до системної банківської діяльності.	Перехід до капіталістичного способу виробництва. Розвиток промислового виробництва, збільшення обсягів кредитування та грошових розрахунків, у тому числі безготівкових на постійної основі. Урбанізація. Поява населення, що готово працювати як наймані працівники.
IV період XIX – XX ст. до сучасного часу	Центральні банки набувають регуляторної та контрольної функції, стають емісійними центрами країн. Оформлення банківських систем сучасного зразку. Розширення асортименту банківських послуг і удосконалення клієнтського обслуговування на основі нових прийомів маркетинг-менеджменту. Перехід до дистанційного обслуговування клієнтів. Максимальне прискорення клієнтського обслуговування та збільшення його обсягу. Посилення конкуренція на банківському ринку.	Оформлення золотого стандарту. Бурхливий розвиток промисловості, біржової та страхової справи. Демографічні «вибухи» другої половини XX ст. і подовження процесу урбанізації. Глобалізація. Розвиток науково-технічного прогресу, технологічна революція, створення глобальної інформаційної мережі.

Джерело: складено автором на основі [1, 2, 8]

Розвиток банківської справи і формування банківських систем в усі часи знаходився під впливом ряду факторів, які традиційно поділяються на внутрішні і зовнішні. Зауважимо, що

існує суттєва різниця у сукупності факторів, що діяли в різні історичні періоди розвитку банківських систем, що пов'язано зі змінами в організації банків, їх структур, виникненням міжбанківських зав'язків і переходом до системної організації ведення банківської справи.

До внутрішніх факторів впливу можна віднести історичні особливості та традиції ведення банківської справи, ступінь розвитку облікових операцій, розвиток ринку банківського кредитування та розташування банків по території країни, вплив Центрального банку на комерційні банки та методи грошово-кредитної політики, сформовану систему міжбанківських відносини тощо.

Зовнішні фактори впливу на розвиток і еволюцію банківських систем можна згрупувати за економічними, політичними і соціальними ознаками.

Перелік факторів впливу на розвиток банківських систем наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Фактори розвитку банківських систем

Внутрішні	Зовнішні		
	Економічні	Політичні	Соціальні
1	2	3	4
Історичні особливості та традиції ведення банківської справи; Ступінь розвитку облікових операцій; Розвиток ринку банківського кредитування; Розташування банків по території країни; Ступінь впливу центрального банку на комерційні банки; Методи грошово-кредитної політики Центральних банків; Зародження та розвиток міжбанківських відносини.	Розвиток товарного виробництва; Розширення сфери товарно-грошових відносин; Розвиток та розширення торгівлі; Зростання попиту на позиковий капітал з боку влади та приватних підприємців; Наявність вільних грошей, які можливо і необхідно зберігати в спеціальних кредитних установах; Зацікавленість в отриманні постійних пасивних доходів; Збільшення грошового обороту і необхідність переходу до безготівкових розрахунків; Концентрація капіталів; Виникнення цінних паперів (векселя, чека) та їх	Необхідність контролю держави над емісійними операціями; Необхідність в державному контролі за кредитними операціями банків та за сферою обороту; Розширення кредитування державного сектору паралельно з соціально-економічним розвитком і змінами ролі держави в ньому; Хронічний дефіцит державного бюджету та необхідність його фінансування на неінфляційній основі; Зовнішня політика держав; Зародження та розвиток глобалізаційних зв'язків між	Зростання чисельності населення; Урбанізація та зростання чисельності населення міст; Зародження та розвиток прошарку вільних робітників; Збільшення добробуту населення; Позитивні демографічні зрушення та збільшення чисельності населення; Поява середнього класу з постійними доходами та накопиченнями, що можуть зберігатися в спеціальних кредитних установах; Поступове зростання

1	2	3	4
	використання, як інструментів при безготівкових розрахунках і інструментів для збільшення капіталу банків; Розширення міжнародної торгівлі; Експансія іноземного капіталу.	державами.	фінансової грамотності населення.

Джерело: складено автором

Сучасні банківські системи, їх архітектура та особливості в роботі - це не тільки відображення національних традицій ведення банківської справи, а і результат еволюційного процесу, в ході якого змінювалися соціально-економічні формації, географія банківської справи, структура попиту на банківські послуги. Банківські системи стикнулися з реаліями глобалізації, а банк перетворився в елемент платіжної інфраструктури, що надає практично всі фінансові сервіси.

Щодо актуальних тенденцій у розвитку сучасних банківських систем слід зазначити:

- появу електронних грошей та широке застосування розрахункових операцій шляхом дистанційного обслуговування через мережу Internet;
- загострення конкуренції між банками на банківському ринку;
- перетворення банку в багатофункціональну комерційну установу, універсалізація комерційних банків;
- консолідації банківської справи, злиття банків, збільшення їх розміру та зростання балансової вартості;
- розширення та диверсифікація завдань для банківського менеджменту;
- загострення ризиків банківської діяльності та актуалізація контрольно-наглядової функції з боку Центральних банків і міжнародних кредитно-фінансових організацій;
- поява транснаціональних банків, уніфікація всіх норм банківської діяльності та приведення її до норм міжнародних стандартів;
- консолідація банківських систем на прикладі створення Центрального банку ЄС.

Висновки та пропозиції. Банківські системи пройшли довгий еволюційний шлях довжиною більш ніж 2,5 тис років, від бансо до багатофункціональної комерційної установи, сутність діяльності якої висвітлює стаття 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк - юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [9].

Сприйняття еволюційного розвитку банківських систем з урахування факторів що відбуваються в світі можуть закласти основу при розробці довгострокової стратегії банківської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Банківська енциклопедія.* С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.

2. *Банківська справа*: навчальний посібник. Т.Б. Стечишин, Б.Л. Луців. [2-ге вид. випр. і доповн.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с.
3. *Володимир* Лук'янюк. 3500 до н. е.: Місто-держава Урук. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/00-3500M/> (дата звернення 09.03.2025).
4. *Harper, Robert F.* The Code of Hammurabi, King of Babylon: About 2250 B.C. : [акк.]. Chicago, IL : University of Chicago Press, 1904. ISBN 9781584770039
5. *Рота* П'єтро. Історія банків. Історія старовинних банківських установ у древніх греків і римлян, у середньовічних італійців, а також у Голландії та Німеччині XVII і XVIII ст. / з примітками та доповненнями І. І. Кауфмана; переклад та редакція І. Б. Івасіва. К.: КНЕУ, 2015. 133 с.
6. *Жан* Андрео. Банківська справа та бізнес у римському світі, переклад Джанет Ллойд (Cambridge University Press, 1999). URL:https://books.google.com.ua/books?id=40pB0lVNiSUC&printsec=frontcover&dq=intitle:Banking+intitle:and+intitle:Business+intitle:in+intitle:the+intitle:Roman+intitle:World&lr=&as_brr=0&as_pt=ALLTYPES&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення 09.03.2025)
7. *Скоморович І.Г.*, Реверчук С. К., Малик Я. Й. та ін. Історія грошей і банківництва: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. К.: Атіка, 2004. 340 с.
8. *Прядко В.В.*, Сайко М.М. Історія грошей і кредиту. Підручник. Київ: Кондор. 2022. 508 с.
9. «Про банки і банківську діяльність» Закон України, від 07.12.2000, № 2121 – III. Дата оновлення 10.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>: (дата звернення 09.03.2025)

REFERENCES

1. Arbuzov, S.H., Kolobov, YU.V., Mishchenko, V.I., Naumenkova, S.V. (2011). *Bankivs'ka entsyklopediya [Banking Encyclopedia]*. Tsentr naukovykh doslidzhen Natsionalnoho banku Ukrayiny: Znannya, Kyiv.
2. Stechyshyn, T.B., Lutsiv, B.L. (2019). *Bankivs'ka sprava [Banking]: navchal'nyy posibnyk (2019)*. Ternopil.
3. Volodymyr Luk'yanyuk. 3500 do n. e.: Misto-derzhava Uruk, available at: <https://www.jnsm.com.ua/h/00-3500M/> (Accessed 19 March 2025)
4. Harper, Robert F. The Code of Hammurabi, King of Babylon: About 2250 B.C. : [акк.]. Chicago, IL : University of Chicago Press, (1904). ISBN 9781584770039
5. Rota Pyetro. *Istoriya bankiv. Istoriya starovynnykh bankivs'kykh ustanov u drevnikh hrekiv i rymlyan, u serednovichnykh italiytsiv, a takozh u Hollandiyi ta Nimechchyni XVII i XVIII st.* (2015). K.: KNEU.
6. Zhan Andreo. *Bankivs'ka sprava ta biznes u rym'skomu sviti [Banking and Business in the Roman World]*, pereklad Dzhanel Lloyd (1999). Cambridge University Press. Available at: https://books.google.com.ua/books?id=40pB0lVNiSUC&printsec=frontcover&dq=intitle:Banking+intitle:and+intitle:Business+intitle:in+intitle:the+intitle:Roman+intitle:World&lr=&as_brr=0&as_pt=ALLTYPES&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (Accessed 09 March 2025).
7. Skomorovych, I.H., Reverchuk, S.K., Malyk, YA.Y. ta in. (2004). *Istoriya hroshey i bankivnytstva [History of money and banking]: Pidruchnyk / Za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. S. K. Reverchuka*. Atika, Kyiv.
8. Pryadko, V.V., Sayko, M.M. (2022). *Istoriya hroshey i kredytu [History of money and credit]*. Pidruchnyk. Kondor, Kyiv.
9. The Verkhovna Rada of Ukrain (2000), *The Law of Ukraine «Pro banky i bankivsku diyalnist» [On Banks and Banking]*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Accessed 09 March 2025)

***Olena Andrieieva, Candidate of Sciences in Economics, Associate Professor,
(Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, State University of
Infrastructure and Technologies)***

EVOLUTION OF BANKING SYSTEMS AND CURRENT TRENDS IN THEIR DEVELOPMENT

The evolutionary path of banking systems is conventionally divided into four periods: the first period is the Temple Period, when banking is just emerging, and the role of credit institutions is taken on by the temples of Babylonia, and over time, the temples of ancient Greece and Rome. In the Roman period of the

Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління», 2025. Вип. 57

development of the banking system, a specialization of banking emerged, as evidenced by the division of bankers into mensaria, who were engaged in the exchange of coins, and argentaria, who were engaged in deposit, credit and money transfer operations.

The second period of the development of banking systems coincides with the Middle Ages and is associated with the emergence of specialized financial institutions that began to simultaneously engage in settlement, deposit, and credit operations as an organization. The revival of financial activity and the intensification of trade are the main factors that contributed to the development of banking during the Middle Ages. In the 16th and 17th centuries, prototypes of the first Central Banks began to appear, created at the initiative of the state to reduce the risks of banking activities and facilitate trade.

The third period of development of banking systems is associated with the emergence of the Bank of England in 1694, and the characteristic features of this period are the development of industrial production, an increase in lending and monetary settlements, including non-cash ones on a permanent basis. Deposit operations, securities transactions and emission operations acquire significant distribution and differentiation in banking practice.

The fourth period of the evolution of banking systems coincides with the beginning of the 19th century, when Central Banks began to operate in almost every country, which monopolized the function of issuing banknotes. This stage coincides with the era of scientific and technological development, during which the role of the banking sector is changing dramatically. Improving customer service, reducing risks in activities, and new banking management techniques have become guidelines for banking systems in this period of development.

Banking systems of that period were already characterized by the specialization of banks, as well as the formation of banking monopolies and the concentration of capital. International standards have come into practice in banking, and the consolidation of banking systems, as exemplified by the creation of the EU Central Bank, has become a new benchmark in its development.

Understanding the evolutionary development of banking systems, taking into account factors occurring in the world, can lay the foundation for developing a long-term banking strategy.

Keywords: bank, banking system, banking operation, banking, specialization banks, Central Bank, evolution.

Стаття прийнята до друку 24 березня 2025 року